JANUARI 2003
JAARGANG 29 - NR. 1

Hak-al

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

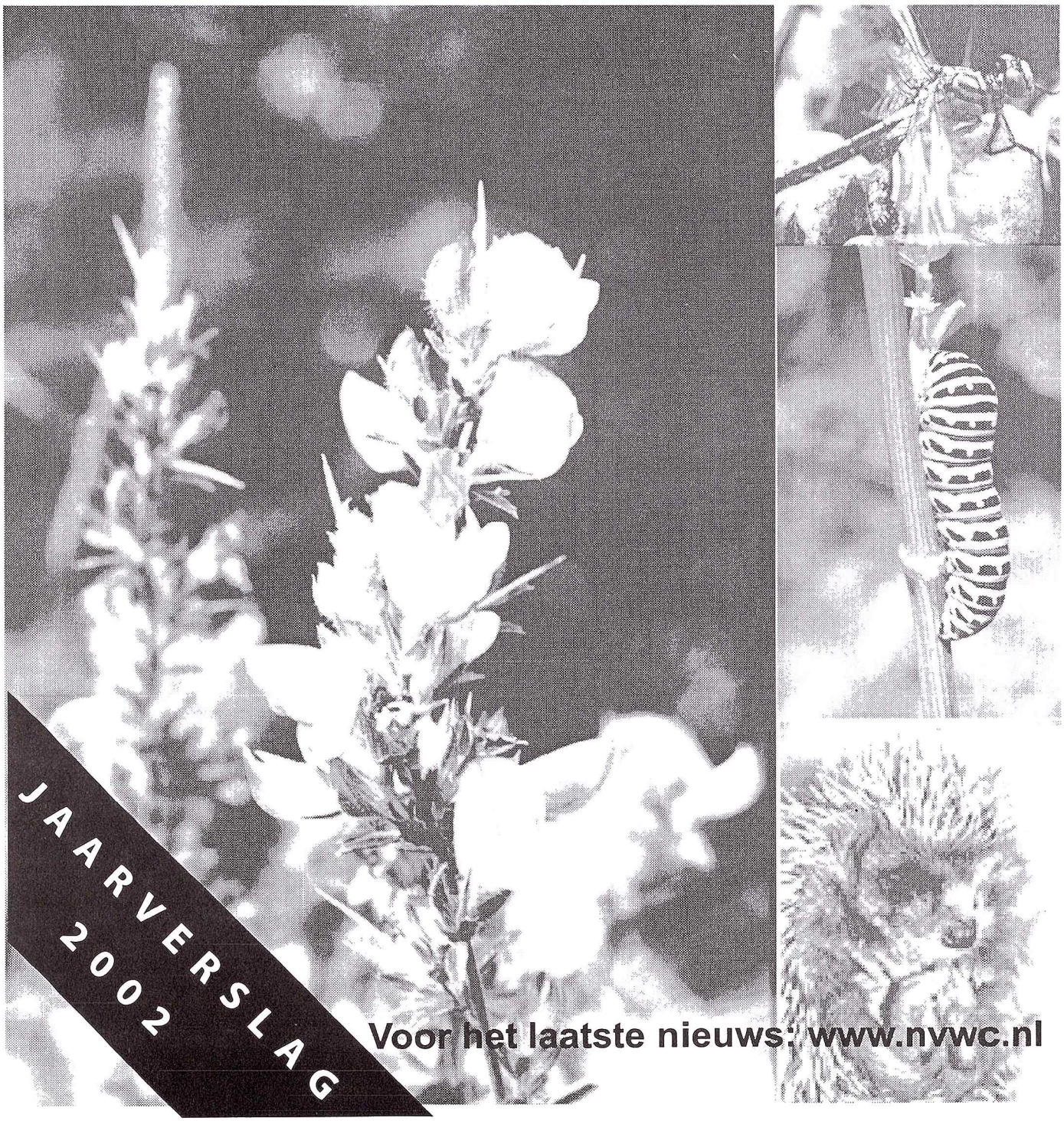

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
vanveen.geleedst@planet.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redacktie:
Ellen Geleedst,
Harry van de Warenburg,
Ruud Post
JanDirk Buizer (webbeheer)

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht
Culemborg
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg
e-mail: info@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk;
Jacobs Repro Service
Culemborg

Distributie:
J.J. Geleedst, K. van Elst, Th. & A. Boudewijn, P. van Es, C. van de Ham, L. van Jaarsveld, M.&M. den Hartog, J.&B. Vermeulen, B. Lucas, W. van Ree, W.&C. Rubers, W. de Rooij, L. v.d. Kooij, F. Waroux

Lidmaatschap:
De Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht en wordt gratis verspreid onder haar leden. Nieuwe leden en adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven aan de secretaris.

Van de Redactie

Een enerverend redactiejaar

Voor de redactie was 2002 een bijzonder jaar. Belangrijkste gebeurtenis was uiteraard de wisseling van de wacht. Breun Jansen, een NVWC-man van het eerste uur en drijvende kracht achter de Hak-al, hield ermee op, zodat een stevig gat gevuld moest worden. Gelukkig had hij dit tijdig aangegeven, hetgeen betekende dat de resterende redactieleden -Harry van de Warenburg en Ellen Geleedst- samen met voorzitter Kars Veling op zoek konden naar één of meer nieuwe redactieleden. Die dienden zich aan in de vorm van Ruud Post en Louis van Oort. Samen met Jan-Dirk Buizer, die al enkele jaren de website van de NVWC voor zijn rekening neemt, ontstond zo dus een stevig vijfkoppig redactieteam.

Zonder al te radicaal te willen breken met hetgeen de vorige redactie had opgebouwd, wilden we als redactie toch wel graag de Hak-al aan een vernieuwing onderwerpen. We wilden met name af van het wat 'schoolkrantachtige' uiterlijk van het NVWC-clubblad. We wilden meer toe naar een echt 'tijdschrift', natuurlijk binnen de financiële en druktechnische mogelijkheden die ons ter beschikking stonden. Verder vonden we het belangrijk dat vaste rubrieken (Van de leesplank, Vogelwaarnemingen enz.) gehandhaafd bleven. Daarnaast hebben we echter ook enkele nieuwe rubrieken in het leven geroepen (Waar komt die naam vandaan?, Mythen & legenden). Ook de actievere werving voor kopij hebben we vanaf het begin hoog in het vaandel staan, een ontwikkeling die al in 2001 was ingezet overigens.

Hak-als
Mooie ideeën te over dus en aan nieuw elan geen gebrek. Maar hoe stond het met de uitvoering van dit alles? Dat viel -we geven het eerlijk toe- niet helemaal mee. Kopij genoeg, dat was het probleem niet. Dat gedeelte van de nieuwe plannen werkte en werkt dus prima. Grootste struikelblok vormde voor ons de tijd. De eerste Hak-al van de nieuwe redactie was weliswaar wat vertraagd, maar kwam vlak voor de zomervakantie toch nog uit op een moment dat niet al te ver na de geplande uitgavedatum lag.
Voor de post-vakantie-Hak-al lag dat echter even wat anders. Wij hadden gehoopt deze half september te kunnen presenteren, maar dat werd uiteindelijk begin november. Dat had verschillende oorzaken. Allereerst zou deze Hak-al oorspronkelijk een zeer dik exemplaar worden, waarin de lijst met Vogelwaarnemingen van Culemborg en omstreken zou worden opgenomen. Het bleek echter ondoenlijk om dat allemaal op tijd gereed te krijgen. Daarom besloten we de zaak te splitsen in een gewone Hak-al en een special. Deze laatste zou dan aan het eind van het jaar moeten uitkomen, terwijl de gewone Hak-al nu in oktober kon verschijnen. Nu trad echter vertraging op doordat we voor de lay-out met nieuwe software gingen werken, hetgeen uiteraard niet meteen vlekkeloos verliep.
Hoewel dit al een redelijk gedetailleerde beschrijving is, zaten er nog veel meer haken en ogen aan de totstandkoming van deze Hak-als. Samengevat kwam het er echter op neer dat die najaars-Hak-al dus pas in november verscheen en de Hak-al special pas eind januari.
Voor december stond ook nog eens een 'gewone' Hak-al gepland, maar die is nu uiteindelijk vervangen door de special over de vogelwaarnemingen. Kunt u het nog volgen? Wees gerust, wij waren de draad ook even kwijt. Inmiddels staat de zaak echter weer op de rails en verschijnt de Hak-al vanaf nu weer gewoon vijf keer per jaar, zoals gepland. De redactie is inmiddels namelijk aardig ingewerkt, we kunnen overweg met alle software en de kopijstroom is lekker op gang gekomen (blijf kopij sturen; grote of kleine artikelen, foto's of tekeningen, alles blijft welkom!).

Convo's
Alle vertragingsperikelen hadden helaas ook hun weerslag op de convocaties. Het is enkele keren voorgekomen dat hierdoor convocaties niet op tijd verspreid zijn. Uiteraard bieden wij degenen die daarvan hinder hebben ondervonden nogmaals onze verontschuldigingen aan. Inmiddels is echter ook het 'convo-traject' aardig vastgelegd, zodat we van dat ongemak in de toekomst hopelijk verschoond blijven. Over convo's gesproken. In 2002 werd het plan gelanceerd om voortaan voor belangstellenden over te gaan op digitale versturing van de convocaties. Daarbij stuitten we echter op het probleem dat de Hak-als en convo's vaak tegelijkertijd verspreid worden. De Hak-al kan echter niet digitaal worden verspreid, zodat er twee trajecten ontstaan bij de distributie. Dit is voorlopig nog even problematisch. Er wordt echter aan dit probleem gewerkt, zodat we u hopelijk in een van de volgende Hak-als positief nieuws hierover kunnen brengen.

Zo, dit was een inkijkje in de redactieperikelen van 2002. Hopelijk wordt 2003 iets rustiger, maar dan alleen in de zin van: minder problemen. Wat kopij betreft hoeven wij het namelijk echt niet rustiger te krijgen; integendeel zelfs!

Veel leesplezier in 2003.

Namens de redactie,

Louis van Oort
LVO@volmail.nl
0345-576301

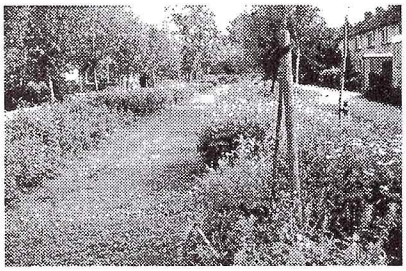

04

07

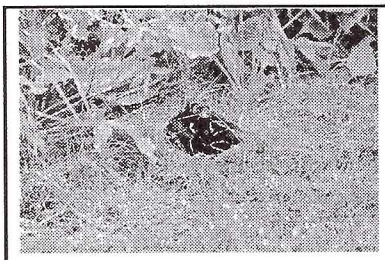

09

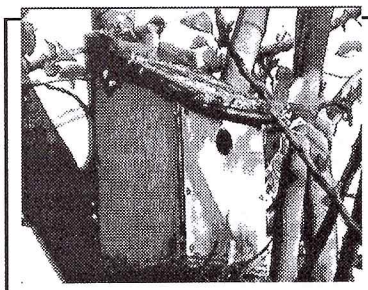

13

15

Nummer 1

04 Natuurlijk Culemborg (Kars Veling)

05 Planten werkgroep (Wim Rubers)

07 Insectenwerkgroep (Annette van Brekel)

08 Knotwerkgroep (Harry van Warenburg)

09 Zoogdierenwerkgroep (Jan Dirk Buizer)

09 Werkgroep Natuurfotografie (Wim Kievit)

10 Vogelwerkgroep (Jouke Altenburg)

13 Nestkastenwerkgroep (Ruud Post)

14 Werkgroep wintervoedering Vogels (Ruud Post)

15 Lezingen, excursies en kampen (Leo van der Kooij)

16 Agenda

Natuurlijk Culemborg

Van de voorzitter

Als je in Culemborg rondrijdt, zie je op allerlei plaatsen mooie natuur. De Zump, met z´n knotwilgenlaantjes, essengriend , moeras, ruigte en drijvende boomstammen met rietorchissen is altijd goed voor een leuke vlinder-, vogel-, libelle- of plantenwaarneming. De uiterwaarden zijn nu ontwikkeld en vooral voor vogelaars een waar paradijs.

Baarsemwaard, foto; Kars Veling

Al in de jaren tachtig (van de vorige eeuw, ja!) was Culemborg bezig met natuurvriendelijk beheer. De oevers van de Weidsteeg werden minder gemaaid, waardoor er meer dan honderd plantensoorten groeiden in een strookje van nog geen meter breed. In de wijken Goilberdingen, Molenzicht en Parijsch is bij de inrichting al rekening gehouden met een natuurlijk openbaar groen. Als NVWC hebben we dit altijd toegejuicht. In 1990, bij ons 15-jarig bestaan, hebben we aan de gemeente een rapport overhandigd waarin de visie van de NVWC op het groen in en rond Culemborg stond uitgewerkt. Veel van wat in dat rapport stond is inmiddels in het groen van onze stad geëffectueerd. Alleen, niet alles is rozengeur en maneschijn.
Natuurlijk groen kan heel mooi zijn en erg boeiend door alle planten en alle dieren die zich erin ophouden. Het kan er echter ook slordig en verwaarloosd uitzien als je het niet op de juiste manier aanpakt. Dat heeft als grote gevaar dat de bevolking een hekel krijgt aan natuurlijk groen en dat uiteindelijk het gemeentebestuur weer besluit tot traditioneel (en voor natuur en natuurmensen saai en oninteressant) groen.
Om dit te voorkomen ligt een belangrijke verantwoordelijkheid bij de groendienst van de gemeente. Zij is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud en zal moeten zorgen dat het natuurlijk groen er mooi en boeiend bij ligt. Maar ook wij, Natuur- en Vogelwacht Culemborg, hebben hier een belangrijke taak in. Er zijn twee manieren waarop we zelf kunnen zorgen dat het natuurlijk groenbeheer een succes wordt in onze stad.
In de eerste plaats moeten we de groendienst van de gemeente ondersteunen bij hun werkzaamheden. Wij hebben veel kennis over natuur en natuurlijk beheer en deze kennis moeten we beschikbaar stellen aan de gemeente. Niet alleen ondersteunend, maar ook controlerend kunnen we veel betekenen. Als een luis in de pels moeten we de gemeente volgen en steeds goed in de gaten houden of datgene wat is afgesproken ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Die taak is niet altijd leuk, want je voelt je soms best zeurderig, maar nodig is het wel. Als alle zaken die worden afgesproken ook gewoon worden uitgevoerd, zul je steeds minder te klagen hebben.

Ambassadeur
Een andere belangrijke functie die we als NVWC hebben is die van ambassadeur van het natuurlijk groen. We hebben honderden leden en nog veel meer sympathisanten die we enthousiast kunnen maken voor het natuurlijker groen. Ook door allerlei mooie en boeiende zaken uit de natuur in de stad regelmatig onder de aandacht van alle Culemborgers te brengen, zal het draagvlak voor dat natuurlijk groen bij de bevolking toenemen. Dat is erg belangrijk, want als de mensen het natuurlijk groen zien zitten, zal de gemeente het blijven uitvoeren.
In 2003 is door het College geld vrij gemaakt om te komen tot een groenbeheerplan van Culemborg. Hierin zal worden aangeven welke kant men op wil met het groen in de stad. Voor de NVWC is dit heel belangrijk omdat er dan eindelijk keuzes gemaakt moeten worden. Ook het feit dat er dan ´harde´ afspraken worden gemaakt geeft weer meer mogelijkheden om ook daadwerkelijk de vinger aan de pols te houden van de ontwikkelingen in het groenbeheer. We zullen als vogelwacht dan ook actief betrokken zijn bij het opstellen van dat plan. Zo kunnen we onze kennis op een nuttige manier inzetten en tevens zelf proberen de natuur in de stad nog meer kansen te geven.

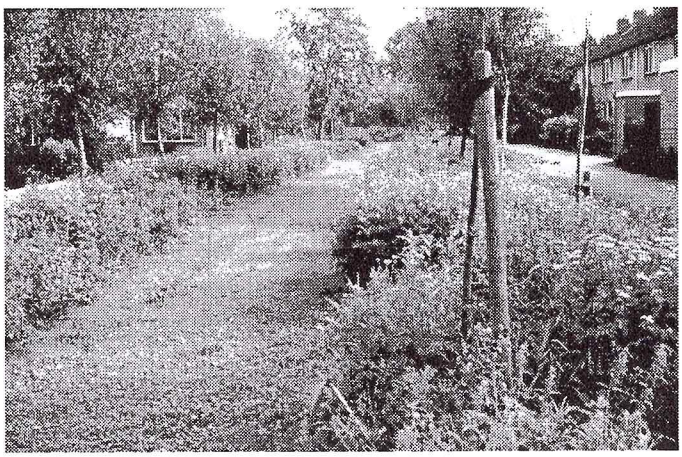

Groenelong, foto; Kars Veling

Bovenstaande is natuurlijk maar één voorbeeld van hoe we bezig zijn met onze drie doelstellingen: natuurstudie, natuurbescherming en natuurvoorlichting. Als we het jaarprogramma voor 2003 bekijken, zien we dat we op nog veel meer terreinen vreselijk actief blijven. Dat geeft maar weer aan dat we een bloeiende en levende club zijn. Laten we dat vooral blijven!

Kars Veling

Plantenwerkgroep

Door Wim Rubers

Al vele jaren bestudeert een kleine groep plantenliefhebbers de flora van Culemborg en wijde omgeving. Inmiddels zijn daarbij alle uithoeken van het gebied wel één of meerdere malen bezocht, wat echter niet wil zeggen dat nu alles wel bekend is. Integendeel, op vrijwel iedere excursie worden we nog op nieuwigheden getrakteerd en soms vragen we ons wel eens vertwijfeld af: wat weten we er nu eigenlijk vanaf?

Zo'n moment van desperate vertwijfeling hadden we ook dit jaar weer toen we op een avond in de Baarsemwaard liepen. We botaniseerden onderaan de winterdijk vlakbij het bronzen dijkmonument en zagen te midden van het weelderige gras een merkwaardige bossige plant. Na enige inspectie bleken er kleine groenige vlinderbloemetjes aanwezig te zijn. Albertine Jacobs, onze Leguminosenkenner (jawel) herkende de plant onmiddellijk: Graslathyrus. Voor haar vroeger een vertrouwde verschijning op de Zeeuwse dijken maar voor Culemborg e.o. een nieuwe soort. De plant was als geheel toch wel vrij fors en we vroegen ons dan ook af: is het slechts een tijdelijke nieuwkomer of hebben we jaren zitten slapen en hebben we deze lathyrus al die tijd over het hoofd gezien? Als het in de toekomst bij deze groeiplaats blijft, zullen we het antwoord waarschijnlijk nooit met zekerheid te weten komen.

Ook dit jaar is er weer gevarieerd gebotaniseerd. We inventariseerden niet alleen, maar we hadden ook enkele speciale werkavonden in de Ketelvink en we bezochten een tweetal plantenparadijzen. Hieronder volgt een kort overzicht van de belangrijkste activiteiten.

30 januari: Werkavond over BOMEN in de KINDERBOERDERIJ. Was het de locatie of lag het aan het onderwerp? Voor het gewoonlijk bescheiden groepje was de opkomst toch wel groot te noemen en we pasten dan ook maar nauwelijks in de welwillend ter beschikking gestelde vergaderruimte. Leo had grote takkenbossen aangesleept en met ca. twintig deelnemers gingen we deze te lijf. We hanteerden snoeimessen en knoppentabellen en worstelden ons door takdoorns okselknoppen en kurkwratten. Kortom, een gezellige en zeer geslaagde avond.

13 april: Hortus Botanicus Utrecht, Fort Hoofdijk in de Uithof. De échte plantenliefhebber vindt hier zijn ultieme paradijs. Allerlei verrukkelijke bloemen in ongekende hoeveelheden en een keur aan zeldzaamheden op een natuurlijke en toegankelijke manier gerangschikt en dat alles ook nog voorzien van de correcte namen.
Ik noem slechts enkele juweeltjes: de Noordamerikaanse Trilliums met hun adembenemend fragiele lelieachtige bloemen. De spierwitte Lysichiton in het Taxodium-moeras. In het Engels heet deze toepasselijk White sails, zoals ze massaal in het water bloeien lijkt het net of er een zeilwedstrijd aan de gang is. Verder allerlei bodemorchideeën, de exotische Arisarums (Jack-in-the pulpit ofwel Jaap-op-de-kansel) met hun zebrastrepen.
Of wat te denken van allerlei oude artsenijgewassen met hun mystieke verhalen? Zoals Mandragora, Manswortel of Alruin, in het engels Mandrake: zoals beweerd wordt schreeuwt de plant als hij opgegraven wordt en de gravende persoon zal daar vervolgens doof van worden, waarna honden er met de wortels vandoor zullen gaan. Toch werden er van de wortels poppetjes gesneden -zgn. alruinmannetjes- waar een voodooachtige bovennatuurlijke betekenis aan toegekend werd. En dan ben je er nog lang niet, want het wortelextract werd ook nog als verdovingsmiddel bij operaties gebruikt en als afrodisiacum en…zo kunnen we nog enige tijd doorgaan; een plant dus die alle problemen oplost.

Maar weer terug naar de les. We kwamen nu eenmaal voor wilde planten en wel speciaal de STINZENPLANTEN. Van origine zijn dit allochtone tuinplanten die echter op sommige landgoederen kwekerijtjes voor zichzelf begonnen zijn. Dit doen ze al heel lang, waardoor ze op een gegeven moment als ingeburgerd beschouwd worden. Ze worden dan in de officiële flora opgenomen en krijgen als het ware asiel en stemrecht. Deze stinzenplanten zijn veel te vinden op landgoederen langs de Vecht en juist van deze Stichtse soorten heeft men hier op het oude gedeelte van het fort een leuke verzameling aangelegd. Daarbij zijn de planten zo goed mogelijk in de wilde begroeiing opgenomen.
We zagen onder meer Wilde hyacint, Vroege sterhyacint, Oosterse sterhyacint, Wilde narcis, Bostulp, Lenteklokje (helaas net uitgebloeid), diverse Sneeuwklokjes, Weegbreezonnebloem en Boerencrocus. Andere leuke bolgewassen en landgoedplanten: Wilde kievitsbloem, Gulden boterbloem, Holwortel, Vingerhelmbloem, Daslook en Donkere ooievaarsbek. Overbodig te zeggen dat ook de wandeling door Nederlands grootste rotstuin een plezierige aangelegenheid was. Wordt in de toekomst herhaald!

Inventarisaties Baarsemwaard
Zoals gepland, ging onze aandacht het afgelopen jaar vooral uit naar de vegetatie en flora van de uiterwaarden. Op een vijftal avondexcursies (15 mei t/m 10juli) werd een deel van de Baarsemwaard geïnventariseerd. Om toch ook wat kwantitatief te werken. werd de abundantieschaal van het FLORON toegepast. Omdat er tot nu toe weinig over in de Hak-al verschenen is, gaan we hier wat uitvoeriger in op de verschillende deelgebieden en hun flora.

1. Vanaf Culemborg 1ste stuk zomerdijk, kruin en helling naar de rivier toe. Vanaf ingangshek tot aan paal 940.
Bijzonderheden: Kattendoorn, Kruisdistel.
2. Zomerdijk vanaf paal 940 met scheepvaartteken tot bord 800, beide hellingen.
Bijzonderheden: Aardpeer, Grote kaardenbol, Kleine teunisbloem, Heksenmelk, Echt Bitterkruid (breidt zich uit), Hennegras (op krib). Ook opslag van Es.
3. Zomerdijk vanaf bord 800 via gedeelte met afgegraven toplaag tot aan doorgraving en via afgegraven gedeelte naar het begin van de dwarsdam.
Bijzonderheden: Duits viltkruid, circa zestig exemplaren op het gedeelte met afgegraven toplaag een kleine uitbreiding vergeleken met vorig jaar. Later zijn ook verderop in de waard talrijke planten aangetroffen, verder Aardbeiklaver, Slijkgroen, Zeegroene rus, Zomprus, Getande weegbree, Wilde Bertram,

Kantige basterdwederik, Echte kruisdistel (abundantie 3), Kattendoorn

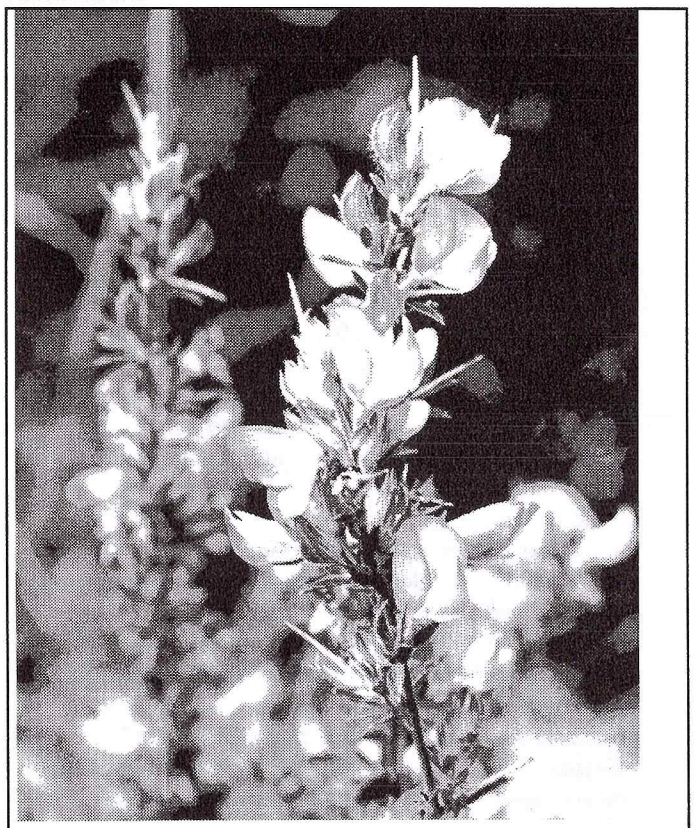

Kattendoorn, foto: Paul van Veen

Bijzonderheden: terug-van-weggeweest Liggende ganzerik (Potentilla supina, minstens 11 exx.), Roze(ab.3) en Blauwe(ab.2) watereprijs, Vlooienkruid, Rosse vossenstaart (nieuw voor Baarsemwaard), Smalle waterweegbree, Slijkgroen, Duits viltkruid, Grote varkenskers, Hertsmunt, veel opslag van wilgen!

4. Dijkvoet, ingang bij dijkmonument tot einde km-hok richting Culemborg.

Bijzonderheden: Graslathyrus (Lathyrus nissolia, vermoedelijk 1 individu), zoals gezegd nieuw voor Culemborg, (er bestaat een zeer oude opgave van de dijk bij Vianen dus ook vroeger kwam deze soort al langs de Lek voor), Geoorde zuring (Rumex thyrsiflorus, ca 10 forse exemplaren), Viltige basterdwederik, Gewone brunel (abundantie 3), Hennegras (ab.2), Grote kaardenbol (ab.3), Kamgras (ab.2), Stomp vlotgras, veel Ringelwikke (ab.4)

5. Laatste stuk dijkvoet en onderlangs spoordijk.

Bijzonderheden: Gewone agrimonie, Echt bitterkruid (ab.4), Beklierde duizendknoop, Hanenpoot, Kattendoorn, Basterdklaver, Rode klaver(zeer veel, ab.4), Kompassla, Wilde Marjolein, Bermooievaarsbek, Zeepkruid.

Algemeen: Op de helling van de bandijk zien we een opmerkelijke toename van vlinderbloemigen, vooral Rode klaver. De dijk krijgt hierdoor een opvallend klaveraspect, wat niet alleen een vrolijk gezicht is maar wat voor vlinders en andere insecten ook gunstig is. De ontwikkelingen bij de diverse poeltjes en afgegraven stukken zijn botanisch interessant maar de nu gunstige situatie zal waarschijnlijk moeilijk stabiel te krijgen zijn. Op termijn zullen veel bijzonderheden, meest pionierplanten, weer verdwijnen. De opslag van wilgen is mogelijk een opmaat voor een toekomstig wilgenstruweel. In de Goilberdingerwaard zijn inmiddels de eerste zaailingen van de Zwarte populier (Populus nigra) verschenen! In de Baarsemwaard hebben we ze nog niet gezien. Op de drogere delen is de toename van brandnetels en distels vooralsnog zorgwekkend. Beheersmatig moeilijk op te lossen.

Paddenstoelen

Het paddenstoelenseizoen was dit jaar als geheel slecht en pas in november kwam het een beetje op gang. De eerste excursie (28 september) naar het Tichelterrein van Buren viel midden in een droge periode zodat we slechts 22 soorten bij elkaar konden sprokkelen. De meeste hiervan groeiden op vermolmd hout, het enige substraat wat in dergelijke omstandigheden voldoende vochtig blijft. Vermeldenswaard was een reusachtige Zwavelzwam met een doorsnede van meer dan een meter. Hij groeide op een oude Schietwilg. Verder zagen we onder meer Elzenboleet, Elzenweerschijnzwam, Roodporiehoutzwam (op els) en Waaierbuisjeszwam.

Op de aansluitende paddenstoelenavond in de Ketelvink vormden dan ook de zwammen van elders de hoofdmoot. Twan bracht onder meer een fraaie Bruine ringboleet mee van De Geelders.

Op 12 oktober beleefden we in de Plantage het absolute paddenstoelloze tijdperk. Zien we normaal in half oktober de fungiflora op zijn top, nu aanschouwden we tijdens een alles verdrogende gure oostenwind een absoluut dieptepunt. Door op minuscule zwammetjes op stengels en bladstelen over te gaan haalden we met moeite tien soorten. Van de eerder door Twan bij het kerkhof gevonden Wortelende boleet (Boletus radicans, nieuw voor Culemborg) resteerden slechts enkele mummies. Alleen een flinke Biefstukzwam op een eik aan de Vier Dreven wist ons wat op te beuren.

Op 2 november was er een gecombineerde bomen/paddenstoelenexcursie in het Gimborn-arboretum in Doorn. Door de storm waren er veel afgewaaide takken, makkelijk voor het bekijken van naaldboomkegels. Er waren zelfs nog enkele bloeiende soorten (onder meer Zenobia en Heptacodium, de boom der zeven levens, wat een prachtige namen). Verder een boomvormige Magnolia met zilverachtig blad, diverse Hickory-noten en vooral de fabuleuze Acers met hun rode herfstgloed bij doorvallend licht.

Bijzondere fungi: Gestreept nestzwammetje (talrijk op houtsnippers), Witte kluifjeszwam, en de prachtige Oranjerode stropharia (Stropharia aurantiaca)- eveneens op houtsnippers - een opvallende soort die toch wat lastig te determineren was omdat er maar weinig boeken zijn met een goede afbeelding. De foto in Keizer (pg. 246) geeft hier echter uitsluitsel. Ook het Gimborn zullen we spoedig opnieuw bezoeken.

Wim Rubers
(w.rubers@hccnet.nl)

Insectenwerkgroep

Door Annette van Berkel

IDe insectenwerkgroep heeft in 2002 een dagvlindercursus voor beginners gegeven. Naast het monitoren van de vlinder- en de libellenstand, heeft de werkgroep de vijfjarige inventarisatie van de Baarsemwaard uitgevoerd. In 2002 werd de Rivierrombout voor het eerst langs de oevers van de Lek waargenomen. Een ander hoogtepunt betrof de voortplanting van de Koninginnepage in Culemborg e.o. De werkgroep werd uitgebreid met twee nieuwe leden.

In 2002 is het bijhouden van de dagvlinder- en libellenstand voortgezet. Er werden monitoringroutes gelopen en losse waarnemingen van vlinders en libellen werden opgetekend. De Baarsemwaard kreeg veel aandacht ten behoeve van de vijfjaarlijkse inventarisatie.

Monitoren
Het monitoren van dagvlinders en libellen is het meerdere jaren achter elkaar volgen van deze dieren, door in het vliegseizoen regelmatig alle exemplaren langs een vaste route te tellen. Dit tellen gebeurt wekelijks (vlinders) of om de week (libellen) en wordt altijd op dezelfde manier uitgevoerd. Omdat overal in Nederland zo geteld wordt, kan nagegaan worden hoe de vlinder- en libellenstand zich ontwikkelt. Aan de hand van die landelijke gegevens kunnen we de Culemborgse gegevens beter interpreteren.

Dagvlinders
De vlindermonitoringroutes zijn in 2002 goed gelopen. Het betrof een route langs de spoordijk en de zomerdijk in de Baarsemwaard (beide voor het zesde jaar), een route in de Zump en één in de Regulieren (beide voor de twaalfde keer). De algemene indruk is dat het een redelijk jaar is geweest voor dagvlinders.

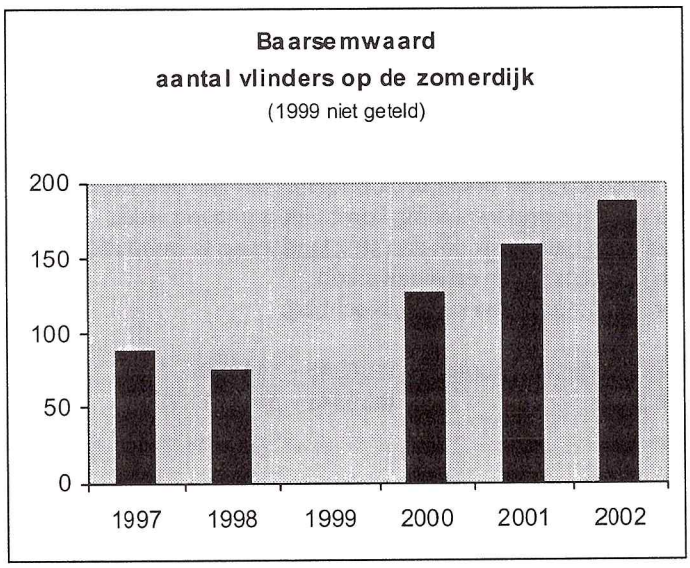

Het is opvallend dat het aantal vlinders op de zomerdijk in de Baarsemwaard nog steeds stijgt (zie grafiek); meer Icarusblauwtjes en vooral veel meer Zwartsprietdikkopjes.

In de route in de Regulieren werden voor het eerst geen Oranjetipjes gezien. Behalve het Klein geaderd witje en het Bruin zandoogje komen er nauwelijks soorten in enige aantallen voor. In de Zump werd voor het eerst weer een Landkaartje waargenomen.

Libellen
In 2002 zijn ook zes libellen-monitoringroutes gelopen. De vier monitoringroutes in de Baarsemwaard zijn in het begin niet gelopen vanwege het laat afgeven van ontheffingen door de gemeente. De noodzaak voor zo'n ontheffing ontstond door gedeeltelijke afsluiting ter bescherming van broedvogels. De routes liggen alle in het afgesloten deel. De routes In de Zump en de Regulieren werden goed geteld maar er werden zeer weinig libellen gezien. Algemene indruk is dat 2002 een slecht libellenjaar is geweest.

In de strangen van de Baarsemwaard werden in tegenstelling tot de spectaculaire ontwikkelingen van de afgelopen jaren weinig libellen geteld. De achteruitgang wordt toegeschreven aan het toenemend aantal grote vissen zoals zeelt en brasem. In de poel neemt het aantal soorten en de aantallen exemplaren daarvan nog toe.

Nieuwe vlinder in Culemborg gevestigd

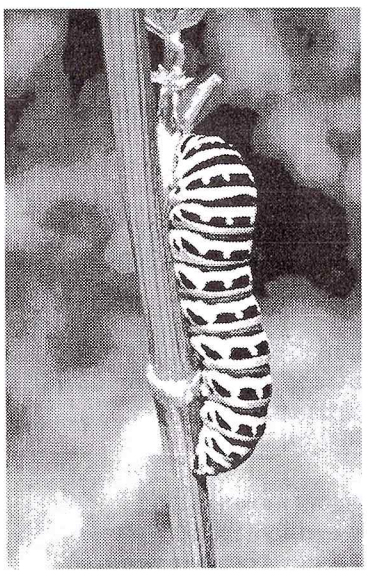

Rups van de Koninginnepage, foto; Kars Velin

Van de Koninginnepage zijn op drie plaatsen in en om Culemborg rupsen gevonden. Dat was in Lanxmeer het geval, evenals in Geldermalsen en op landgoed Soelen. Op diverse plaatsen is ook de vlinder gezien. Hopelijk zien we ze weer in 2003.

Nieuwe libellensoort voor Culemborg
Nadat de Rivierrombout zich na tientallen jaren afwezigheid in 1996 weer in Nederland (bij Nijmegen) had laten zien, is hij in juni 2002 voor het eerst in de Baarsemwaard waargenomen. In de ruige vegetatie tussen de rivier en de zomerdijk werden zeker twaalf net uitgeslopen exemplaren aangetroffen.

Inventarisatie Baarsemwaard
In 1997 zijn, als onderdeel van de inventarisatie van de flora en fauna van de Baarsemwaard, de vlinders, libellen en sprinkhanen geïnventariseerd. Om het effect van de natuurontwikkeling te kunnen volgen, is deze inventarisatie in

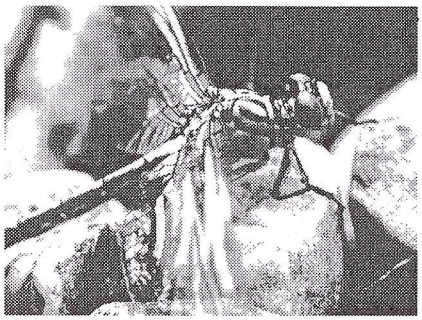

Rivierrombout, foto; Kars Veling

natuurontwikkeling te kunnen volgen, is deze inventarisatie in 2002 herhaald. Naast een drietal gerichte inventarisatie-excursies werden ook spontane bezoeken gebracht. De Argusvlinder, het Icarusblauwtje en het Zwartsprietdikkopje zijn sterk in aantal toegenomen. Er waren dit jaar ook opvallend veel Distelvlinders. Langs de winter- en spoordijk werden patrouillerende mannetjes van de Oranje Luzernevlinder waargenomen.
Wat de sprinkhanen betreft, lijken de Bramensprinkhanen zicht in de waard uit te breiden. De overige sprinkhanensoorten lijken nog niet heel veel anders over de waard verdeeld te zijn dan in 1997.
Het resultaat van de inventarisatie zal in een rapport worden vastgelegd

Vlindercursus
Na de succesvolle libellencursus van 2001 heeft de werkgroep het afgelopen jaar een dagvlindercursus voor beginners gegeven. Het enthousiasme was groot: 26 personen kwamen twee avonden naar de Ketelvink en namen deel aan excursies naar het Tichelterrein en de Regulieren en naar de Amsterdamse Waterleidingduinen. Er waren ook deelnemers van onze "buren", de vlinderwerkgroepen uit Den Bosch en Utrecht.

Excursies
Behalve de inventarisaties werd er in de Baarsemwaard op 6 juli één openbare insectenwandeling gehouden, waaraan ongeveer dertien personen deelnamen.

Vlindervakantiefoto/diaopnaambrengavond
De jaarlijkse vlindervakantiefoto/diaopnaambrengavond werd dit jaar door diverse geïnteresseerden bezocht.

Plannen voor volgend jaar
De insectenwerkgroep is van plan om samen met de amfibieën- en plantenwerkgroep een aantal Culemborgse poelen te inventariseren. De gemeente is geïnteresseerd en wil bijdragen in natura (bijvoorbeeld met het lenen van een zuurstofmeter). Daarnaast gaat de monitoring van libellen en dagvlinders gewoon door.
Er staat een aantal excursies op het programma en er zullen twee avonden voor de jeugd worden verzorgd. Als iemand wil meedoen of interesse heeft, is hij of zij van harte welkom.

Margreet de Nie en Annette van Berkel

coördinator: Annette van Berkel
tel. 0345 531689
e-mail: ahvanberkel@ planet. nl

Knotwerkgroep

Door Harry van de Warenburg

Het seizoen 2001/2002 verliep voorspoedig. Vijf zaterdagen werd er gewerkt op een tweetal locaties.

Drie zaterdagen waren er nodig om alle bomen in het Pikse Boogaardje aan de Beusichemse Dijk te kunnen snoeien. Een zwaar karwei gezien de lengte van de takken (tot wel 7/8 meter lang) die tevens een flinke doorsnede hadden . Voor diverse vrijwilligers was dit hout een welkome aanvulling op hun voorraad openhaardhout. Dit betekende overigens wel het nodige extra sjouw- en klauterwerk. Het resterende hout werd op diverse plaatsen in de boomgaard opgestapeld en op een later tijdstip door het polderdistrict versnipperd.
De tweede locatie is voor de knotwerkgroep tevens een nieuwe, namelijk de eendenkooi van Staatsbosbeheer aan de Prijsseweg. Deze kooi wordt niet door de eigenaar (SBB) onderhouden maar door een particulier, Kees Koopmans. Opzet is om hier met de werkgroep meerdere dagen te gaan werken en een stuk achterstallig onderhoud en regulier onderhoud te gaan uitvoeren. Met name gaat het dan om griend, hakhout en knotwilgen. In twee dagen tijd zijn er 57 griendstobben met een behoorlijke omvang gekort. Het snoeihout is niet verbrand of versnipperd, maar in stapels opgeslagen zodat het op een natuurlijke wijze mag verteren.

Subsidie
In totaal zijn er in het seizoen 2001/2002 precies 87 knotwilgen/griendstobben gesnoeid. Door de Stichting Landschapsbeheer Gelderland en de Gemeente Culemborg is in totaal 242,50 subsidie overgemaakt aan de penningmeester van de NVWC. Met dit ontvangen bedrag is het mogelijk de kosten te dekken voor gereedschap, onderhoud, koffie en dergelijke.

Voor het seizoen 2002/2003 staan wederom vijf snoeidagen op het programma. Let op de convocaties en persberichten.

Kom ook snoeien!
Tot slot een oproep aan alle lezers om ook eens een keer te komen snoeien! De opkomst van vrijwilligers en de omvang van de groep staat onder druk, ondanks dat van een externe club wel eens ondersteuning komt. Het is gezond werk, gezellig en belangrijk om een stuk landschap te behouden. Kom dus eens kijken en meewerken.
Voor meer informatie kun je terecht bij:

Harry van de Warenburg - tel. 0345 - 514358
Wim Smits - tel. 0345 - 501671

Zoogdierenwerkgroep

Door Jan Dirk Buizer

Ook in 2002 heeft de zoogdierenwerkgroep slechts een beperkt aantal activiteiten uitgevoerd. Toch is er nog het een en ander gedaan, met name op het gebied van de vleermuizen. Er zijn enkele meldingen binnengekomen van personen die een kolonie vleermuizen in huis hadden (of hadden gehad). Bij deze mensen is geteld hoeveel vleermuizen er aanwezig waren. Zo heeft Kars Veling in een woning op het industrieterrein 65 uitvliegende dwergvleermuizen geteld, samen met de bewoners en onder het genot van een drankje.

Bunzingen, foto; Ingrid Hille Ris Lambers

Er is in 2002 één excursie gegeven, in dit geval voor medewerkers van de afdeling beheer van de gemeente Culemborg. De excursie had als doel om de medewerkers te laten kennismaken met de vleermuizen. De gemeente heeft een aantal malen overlegd met Annette van Berkel over hoe men in het onderhoud in de Plantage rekening kon houden met de daar aanwezige vleermuizen. Een bezoek door Kars en Annette vroeg in het voorjaar had aangetoond dat er ook dan al diverse rosse vleermuizen in de holle bomen zitten.
Tijdens de broedvogelmonitoringsronden in de Zump en de Baarsemwaard zijn ook weer de aantallen zoogdieren meegenomen. In de Baarsemwaard zijn alleen een paar hazen waargenomen; in de Zump ging het juist om konijnen, die daar steeds meer voor lijken te komen.
In de Baarsemwaard is eenmaal een ronde met een batdetector gelopen.

Tot slot is nog vermeldenswaard het nest jonge bunzingen dat Ingrid Hille Ris Lambers in haar tuin heeft kunnen fotograferen. Hoewel zij geen lid is van de zoogdierenwerkgroep, past haar foto toch uitstekend bij dit stukje. Het zijn tenslotte zoogdieren...

Werkgroep Natuurfotografie

Door Wim Kievit

Het afgelopen jaar is ook deze werkgroep weer een aantal malen bijeen geweest in wisselende samenstelling. Soms met zes mensen en een andere keer met z'n tweeën. Toch blijft het leuk om met elkaar dia's te kijken en te vergelijken en niet in de laatste plaats te bespreken. We leren van elkaar en je doet ook vaak ideeën op om voor jezelf te verwerken.

Het programma waar we mee gestart zijn, was 'De Levende rivier'. Dit hebben we intussen al teruggebracht naar de smalle strook overgang tussen rivier en land. Dit thema op zich is al voldoende om nog jaren vooruit te kunnen. Toch is het best zinvol om een bepaald doel voor ogen te houden en daaraan te werken. Verder zien we veel natuur aan ons oog voorbijkomen van heel groot tot heel klein.

Mocht uw belangstelling bij het lezen van dit stukje gewekt zijn, kom dan gerust eens een avond kijken, zodat u een indruk krijgt van hetgeen wij doen. We komen elke eerste maandag van de maand bijeen in ons clubhuis, de maanden juni, juli en augustus uitgezonderd. De aanvangstijd is 20.00 uur.

Wim Kievit
0345-514561

Vogelwerkgroep

Door Jouke Altenburg

De vogelwerkgroep mocht zich in 2002 in een groeiende belangstelling verheugen. Het aantal leden steeg met vier naar zestien; het aantal agendaleden bleef constant (vijf). Daarbij moet wel opgemerkt worden dat er grote verschillen bestaan in het 'activiteitsniveau' van de verschillende leden: van één maal een dagdeel per jaar tot vele uren per week. De samenhang in de werkgroep werd onder meer vergroot door de twee gezamenlijke archief-in-de-computer-invoer-sessies, een vogelweekendje in Zeeland en een 24-uursvogelkijkwedstrijd (Big Day).
Het jaar 2002 was qua zeldzaamheden een topjaar voor de vogelwerkgroep. Uitschieters waren twee dwaalgasten: de Gestreepte strandloper en de Slangenarend. Gebieden die net 'op de schop' zijn genomen blijken als een magneet zeldzaamheden aan te trekken. De grootste vogelmagneet van 2002 was de Beusichemse uiterwaard ter hoogte van 'de Kerswerf'.

Functioneren van de vogelwerkgroep
Door de grootte van de vogelwerkgroep en de geografische spreiding van de leden (Tiel, Tricht, Culemborg) blijkt e-mail dé manier om elkaar regelmatig te informeren. De wekelijkse najaarstrektellingen in de Redichemse waard zijn niet alleen een langlopende telling maar ook een belangrijk sociaal bindmiddel.

In 2002 heeft de vogelwerkgroep in twee vergaderingen het eigen functioneren inhoudelijk besproken. De vijf belangrijkste conclusies:
- We gaan stapsgewijs werken aan een kwalitatief hoogwaardige Culemborgse Avifauna (meerjarenperspectief). Een belangrijke stap daarin zal de nieuwe soortenlijst van de Culemborgse vogels zijn, van de hand van Louis van Oort en Arjan Brenkman, die begin 2003 als Hak-al-special is verschenen.
- We gaan onze activiteiten beter doseren.
- We zoeken naar meer mogelijkheden om de Culemborgse vogelstand niet alleen te onderzoeken maar ook te beschermen.
- We gaan meer publiceren over onze bevindingen. Dat is niet alleen lokaal interessant, maar kan ook landelijk van belang zijn. In de net verschenen Broedvogelatlas van Nederland wordt bijvoorbeeld het Hak-al artikel van Gerben Mensink (2000) over de opmars van de Groene specht in het Rivierengebied geciteerd.
- We gaan meer samenwerking zoeken; binnen en buiten de NVWC.

Ten slotte is in 2002 veel werk gemaakt van het toegankelijk maken van het vogelwerkgroeparchief. Het voornemen om alle oude vogelkaartjes van 1975 tot 1997 in een computerbestand te zetten is gerealiseerd. De waarnemingen van 1997 en daarna zijn namelijk direct gedigitaliseerd. Er moet nog wel een opgeschoond totaalbestand worden samengesteld. Dat is het archiefdoel voor 2003.
Tenslotte is de lijst met alle vogelpublicaties over het Culemborgse werkgebied geactualiseerd en op de website geplaatst.

Tellingen
Meeuwentelling (coördinatie: Theo Boudewijn)
Begin januari is de meeuwentelling gehouden. Vier groepjes waarnemers telden de meeuwen die kwamen slapen op de afgraving van de Redichemse waard en de Steenwaard. Bij de zandafgraving kwamen circa 2500 meeuwen slapen; bij de Steenwaard werden ruim 7000 vogels geteld: bijna 10.000 dieren. Dat is toch aanzienlijk minder dan de 13.000 ex. die in 1999 op de zandafgraving werden gezien. De erwtensoep en het bokbier maakten deze telling tot een groot succes.

Maandelijkse rivierentelling (coördinatie: Theo Boudewijn en Jan Dirk Buizer)
Ook in 2002 heeft de NVWC weer deelgenomen aan deze landelijke telling van watervogels op de zoete Rijkswateren. Van januari t/m april en september t/m december is elke maand een telling langs de Lek uitgevoerd. Geteld wordt het gebied tussen de winterdijken vanaf de pont Culemborg tot aan de pont Wijk bij Duurstede.
De januaritelling leverde dit jaar het hoogste aantal op: 14.351 vogels. De talrijkste soorten waren de Kolgans (6.751 exx.) en de Smient (2600 exx.).
Daarnaast zijn er dit jaar ook zeldzaamheden gezien, zoals de Grote zilverreiger. De natuurontwikkelingsterreinen langs de rivier lieten in april leuke soorten zien zoals de Kemphaan, Pijlstaart, Zomertaling, Watersnip en natuurlijk vele honderden Grutto's.
Tijdens de novembertelling konden de tellers in één kijkerbeeld de drie soorten zwanen zien, Knobbelzwaan, Kleine zwaan en Wilde zwaan. De mooiste waarneming werd door Jantien Bender en Jan Dirk Buizer gedaan. Zij zagen een Slechtvalk aan het begin van een telling op een tiental meters afstand in een boom zitten. Niet veel vogelaars hebben deze prachtige vogel op zo'n korte afstand kunnen bewonderen.

Steenuileninventarisatie (coördinatie: Theo Boudewijn)
Opnieuw is de directe omgeving van de Lekdijk tussen Fort Everdingen en Ravenswaaij op Steenuilen geïnventariseerd. Net als in 2001 werden achttien territoria vastgesteld. In vergelijking met 1998 (28 territoria) is dit een flinke achteruitgang. Vooral ten westen van de spoorlijn komen nog maar weinig Steenuilen voor. In 1996 nog zes paren; in 2002 nog maar twee paren. In totaal zijn de afgelopen jaren zeven nestkasten opgehangen, als vervanging voor de vele knotwilgen die met de dijkverzwaring zijn gerooid. De resultaten van deze nestkasten zijn beperkt: één kast met één ei (niet uitgebroed) en één kast waarin een Koolmees zijn jongen heeft grootgebracht. Er zijn in 2002 drie Steenuiljongen geringd, waarvan er één is uitgevlogen.
In 2003 willen we ook het binnendijkse gebied op Steenuilen gaan bekijken. We hebben de indruk dat ook hier de aantallen teruglopen. Omdat dit deel van de Betuwe tot de kerngebieden van de Steenuil in Nederland behoort, is dat een verontrustend beeld.

Oeverzwaluwtelling (coördinatie: Paul van Veen)
De grootste kolonie in het werkgebied ligt sinds jaar en dag in de zandput aan de Beusichemse Broeksteeg. 2001 was een

topjaar met zo'n 400 broedparen. In 2002 werd de kolonie bewoond door 264 paartjes. Daarmee broedt ongeveer 1% van de Nederlandse populatie in ons werkgebied.
Nog steeds is er een wand van ongeveer 7 m hoog en enkele tientallen meters breed aanwezig. Uit contacten met de eigenaar blijkt dat deze situatie nog maar enkele jaren zal blijven bestaan. Om de Oeverzwaluwstand te behouden vindt de vogelwerkgroep dat er een permanente wand moet worden gemaakt. Daarom zijn enkele leden met de eigenaar van de zandput in overleg getreden. In principe hebben zij gehoor gevonden. Concrete resultaten hebben de contacten nog niet opgeleverd.

Roofvogeltelling (coördinatie: Paul van Veen)
De roofvogeltelling, die ook in 2002 traditiegetrouw op de laatste zaterdag van januari werd gehouden, leverde een mooie soortenlijst op. Voor het eerst sinds vele jaren werd een Blauwe kiekendief gezien. Een vrouwtje werd jagend waargenomen in het Beesdse Veld. Er werden ook twee Slechtvalken gezien. Ze zaten op een akker in de buurt van Zoelmond. De waarnemers hadden het geluk om het tweetal door een telescoop te kunnen bekijken. Het bleek te gaan om een man en een vrouw; het grootteverschil was duidelijk.
De telling van 2002 was ook uitzonderlijk goed wat betreft sperwers, maar liefst zestien stuks. Het aantal Torenvalken viel tegen: vijf exemplaren. De Buizerd kwam ouderwets 'goed' voor de dag met 91 exemplaren.
De kaart geeft een goed overzicht van de waarnemingsplaatsen.

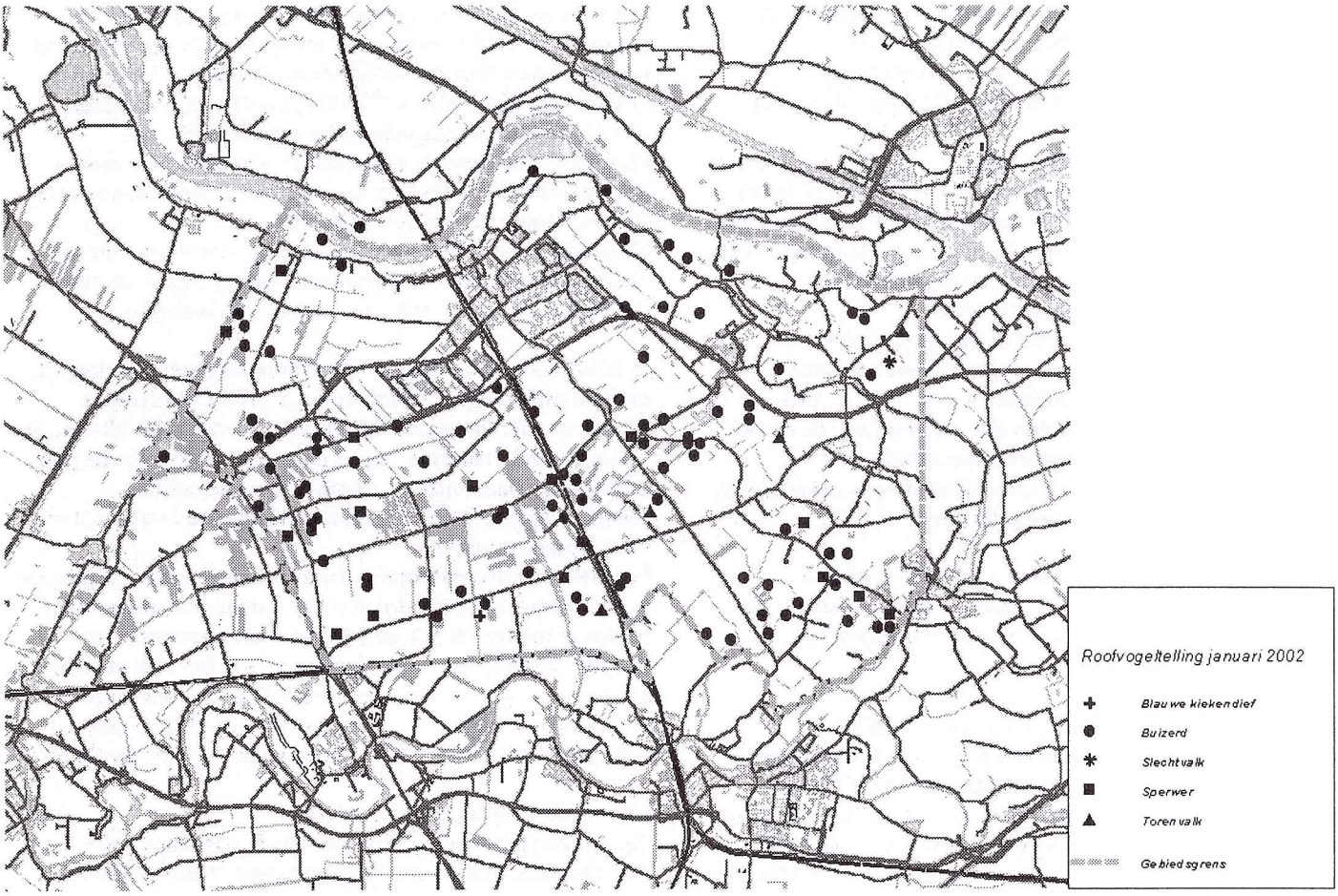

Kaart 1: Waarnemingslocaties Roofvogeltelling januari 2002 - Paul van Veen

Najaarstrektelling Redichemse waard (coördinatie: Paul van Veen)
Het is dit jaar 25 jaar geleden dat de eerste trektelling op de Telpost is uitgevoerd. Marcel van der Tol herinnerde Paul onlangs aan dit feit. Was 2002 een bijzonder jaar wat betreft soorten of aantallen? Het antwoord op deze vraag is kort en krachtig 'nee'. Wekenlang klaagden de tellers dat de aantallen tegenvielen en dat er ook weinig 'krenten' te noteren waren. In twintig ochtendtellingen van veelal 2,5 uur werden 31.884 vogels gezien. In tabel 1 staat de top-5 van 2002.

Tabel 1: Top-5 van waargenomen vogelsoorten telseizoen najaar 2002

Soort	Eindtotaal
1 Spreeuw	21.134
2 Aalscholver	1.770

3 Vink	1.576
4 Grauwe gans	1.238
5 Graspieper	847

Opvallend in deze top-5 zijn de Aalscholver en de Grauwe gans. Voor de Aalscholver was 19 oktober een topdag: 951 exemplaren vlogen langs; het op één na hoogste Culemborgse dagaantal ooit. Ook op 12 oktober en 9 november trokken de Ali's flink door: 273 resp. 347 vogels vlogen over.
De Grauwe gans was op vier dagen goed voor een dagtotaal van meer dan honderd exemplaren (31-8 126 exx).; 7-9 153 exx.;(2-11 598 exx en 9-11 104 exx). De Spreeuw was ook dit jaar de traditionele lijstaanvoerder. Enkele grote groepen van één-, vijf- en zesduizend exemplaren leidden tot het eindaantal van ruim 21.000 exemplaren.
Grote afwezigen waren in 2002 de Veldleeuwerik en de Koperwiek. In de toptrektijd van deze soorten hadden de tellers last en de vogels gemak van een stevige (noord-)oostenwind. De vogels hadden dus het windje in de rug en vlogen daarom op grote hoogte (onzichtbaar voor de waarnemers) over de telpost. Landelijke radarwaarnemingen van de Luchtmacht bevestigden dit beeld.

Huiszwaluwtelling o.l.v. Arjan Brenkman en Stijn Brand
Deze telling is uitgevoerd; de gegevens waren niet voor dit jaarverslag beschikbaar in verband met verblijf in het buitenland van de tellers.

Broedvogelinventarisatie Zump o.l.v. Jan Dirk Buizer
In tien tellingen is geïnventariseerd welke broedvogels er in dit natuurgebiedje aan de zuidoostzijde van Culemborg voorkomen. Krent in de pap was dit jaar een territorium van de Nachtegaal. Ook werden drie territoria van de Roodborst vastgesteld. De Huismus gaat in de Zump gestaag achteruit (zie ook bij 'Stadsvogels').
Omdat we de broedvogelbevolking van de Zump al vele jaren op rij volgen, hebben we inmiddels een goed beeld gekregen van de samenstelling. Herhaling van de telling in 2003 heeft daarom weinig meerwaarde. Zo creëren we als werkgroep ruimte voor andere tellingen. Om de vinger aan de pols te houden zal de Zump medio 2005 wel weer op broedvogels worden bekeken.

Broedvogels - Stadsvogels o.l.v. Annette van Berkel
In overleg met SOVON is dit jaar in Culemborg een proef uitgevoerd. De inventarisaties in wijken 'de Hond' en ' Voorkoop' werden niet volgens de standaardtijden (rond zonsopgang) uitgevoerd maar 2,5 uur later. Uitzondering hierop vormde het specifieke Merelbezoek dat 'normaal' één uur voor zonsopgang werd uitgevoerd. De resultaten van 2002 wijken weinig af van de resultaten uit drie voorafgaande jaren. Het is dus mogelijk dat de inventarisaties voor stadsvogels voortaan op een 'vriendelijker' tijdstip voor de waarnemers mogen worden uitgevoerd.
Uit de resultaten van 2002 blijkt dat de gestage, landelijke achteruitgang van Spreeuw en Huismus ook in Culemborg plaatsvindt.

Broedvogelinventarisatie Baarsemwaard o.l.v. Annette van Berkel
Om de effecten van de dijkverzwaring in kaart te brengen, hebben verschillende NVWC-werkgroepen de beginsituatie van de Baarsemwaard in 1997 in kaart gebracht. 2002 Vormde het tweede peiljaar om volgens dezelfde systematiek de gevolgen in kaart te brengen. De vogelwerkgroep verrichtte broedvogelonderzoek, verzamelde losse waarnemingen en voerde in december een PT-telling uit. Van dit onderzoek wordt een rapport opgesteld, dat aan de gemeente Culemborg zal worden aangeboden. Het rapport is zeer actueel omdat in 2003 een gemeentelijk beheerplan voor de Baarsemwaard zal worden opgesteld.
Daarmee is het volgen van de natuurontwikkeling niet ten einde. Ook in de toekomst zullen de werkgroepen de stand van de natuur gezamenlijk in kaart blijven brengen.

In 2002 heeft de gemeente in het broedseizoen een deel van de Baarsemwaard ter bescherming van de broedvogels afgesloten. Dit tot grote vreugde van de NVWC. De ellende van op jonge en broedende vogels jagende honden van de jaren ervoor is op deze wijze voorkomen. De vele eenden, Meerkoeten, Kieviten en Tureluurs konden nu in alle rust hun kroost groot brengen.
Een tiental Tureluurs (rode lijstsoort) broedde in het afgesloten gebied, tegen in 1997 één paar. Een Slobeend kreeg er acht pullen groot, terwijl ook een Patrijs (rode lijstsoort) met jongen aangetroffen werd. Opvallend was het veel grotere broedsucces van de meeste soorten. Ook voor een algemene vogel als de Meerkoet is de Baarsemwaard belangrijker geworden. In 1997 broedden er vijf paren, nu een dertigtal.

PT-telling Lekdijk (Annette van Berkel)
Tijdens een PT-telling wordt op vaste Punten langs een Transect (lijn) telkens vijf minuten geteld. In december tellen vogelwerkgroepleden traditiegetrouw het traject van Fort Everdingen tot aan de Kerswerf. In 2002 werden, door het matige weer, opvallend weinig kleine vogelsoorten gezien. Wel veel ganzen en eenden, zoals Smienten.
Twee Grote gele kwikstaarten en twee Waterpiepers waren de krenten in de pap. Totaal aantal waargenomen vogelsoorten tijdens de dijktelling: vijftig.

Kolonievogels - Roek (Annette van Berkel)
De Roek vestigde zich in 2002 in het werkgebied. Langs de Beethovenlaan waren tien nesten bezet. Er zijn verschillende jongen grootgebracht.

Excursies
In 2002 werden de volgende excursies door vogelwerkgroepleden geleid:
- Roofvogeltelling 26 januari o.l.v. Paul van Veen
- Korhoenderexcursie 6 april o.l.v. Saskia Jansen
- Avondwandeling zangvogels 19 april o.l.v. Annette van Berkel
- Avondexcursie moerasvogels 24 mei o.l.v. Jan Dirk Buizer
- Ganzenexcursie 28 december o.l.v. Louis van Oort

Van vrijwel elke excursie is een verslag in de Hak-al

Van vrijwel elke excursie is een verslag in de Hak-al verschenen.

Bescherming
In 2002 werd op de Schoolhof West een tiental kunstnesten voor de Huiszwaluw geplaatst. De Culemborgse brandweer maakte dat mede mogelijk door de hoogwerker ter beschikking te stellen.
Deze actie was nodig om de zwaluwen tot een kleine verplaatsing uit te nodigen. In de jaren ervoor kwamen ze tot broeden bij de entree van een snackbar. Uit oogpunt van hygiëne en PR wilde de eigenaar graag een 'verplaatsing'.

Losse waarnemingen
Er zijn in 2002 weer meer dan 1400 waarnemingen ingeleverd, van maar liefst 167 vogelsoorten. Omdat er van veel 'gewone' soorten geen melding wordt gedaan, is het daarmee wel duidelijk dat een beetje volhouder in één jaar meer dan tweehonderd vogelsoorten in ons werkgebied kan zien.

2002 Is het derde jaar op rij waarin het magische getal van duizend losse waarnemingen wordt overschreden.
Enkele hoogtepunten:
- 36 zomertalingwaarnemingen gaven aan dat de uiterwaarden dit jaar weer ideaal voor deze Rode-lijstsoort waren: veel plas-drassituaties;
- tal van steltlopersoorten, waaronder twaalf keer één of meer Temmincks strandlopers, kwamen af op de verschillende slikken langs de Lek;
- de nachtzwaluwwaarneming van 12 september door Annette van Berkel in de Put van Buren (eerste waarneming ooit);
- de door Arjan Brenkman ontdekte Gestreepte strandloper (een zeer zeldzame dwaalgast, uiteraard de eerste ooit) op 19 mei in de uiterwaarden tegenover 'de Kerswerf';
- op 20 mei werd de uiterst zeldzame Slangenarend (een zeer zeldzame dwaalgast, uiteraard de eerste ooit) op dezelfde plaats gezien door een groepje vogelfanaten uit het hele land, dat op de Gestreepte strandloper afgekomen was;
- drie meldingen van de Kerkuil, waaronder een dood gevonden exemplaar in februari bij een huis aan de Goilberdingerdijk (mond. med. Peter Kaan).

Adviezen
De eigenaar van een garagebedrijf aan de Goilberdingerdijk had 's winters bij de aanleg van een alarmsysteem niet gedacht aan de Boerenzwaluwen die elke zomer in zijn garage nestelen... Op zijn verzoek hebben Arjan Brenkman en Louis van Oort met hem van gedachten gewisseld over het combineren van zijn bedrijfsvoering met het behoud van de nestgelegenheid op zijn terrein. Daarbij maakte de garagehouder -die toch wel trots was op 'zijn' zwaluwen- duidelijk dat hij de nesten ongemoeid zou laten.

Communicatie
Jan Dirk Buizer vermeldt wekelijks op www.nvwc.nl de meest recente vogelwaarnemingen. Ook worden de waarnemingen doorgestuurd aan de regionale digitale vogelnieuwsbrief 'Waarden vol vogels'. Daarin staan wekelijks de vogelwaarnemingen in het gebied tussen het Amsterdam-Rijnkanaal en Dordrecht beschreven.

Jouke Altenburg
Coördinator ad interim
0345-519847
altpla5@freeler.nl

Nestkastenwerkgroep

Door Ruud Post

Het jaar 2002 is een jaar van afscheid nemen van de vertrouwde leden van de Nestkastenwerkgroep. Zij hebben aangegeven, met hele legitieme reden overigens, op te houden actief lid te zijn van een van de oudste werkgroepen van de NVWC. Gelukkig hebben twee andere vertrouwde leden van de NVWC aangegeven zich in te willen zetten voor de werkgroep. Dit jaar (2003) zal er veel werk verzet gaan worden om de werkgroep een prominentere rol binnen de NVWC in te laten nemen.

Bosuil
Vorig jaar is geconstateerd, dat de nestkasten voor onder meer de Bosuil met 65% zijn gereduceerd. Aanvulling tot 100% is dit jaar voor deze uil niet ten uitvoer gebracht. Gezamenlijk is besloten 'even' af te zien van het plaatsen van bosuilenkasten, omdat het vermoeden bestaat dat door plaatsen van bosuilenkasten de Ransuil minder kans krijgt om in ons werkgebied tot broeden te komen. De verwachting is dat de Bosuil een concurrent is van de Ransuil. En dat terwijl de Ransuil een meer aan 'onze' streek gebonden broedvogel is dan de Bosuil. In samenwerking met de vogelwerkgroep wordt onderzocht of deze theorie overeenstemt met de praktijk. De tijdsduur voor dit onderzoek is vastgesteld op twee broedseizoenen.
Inmiddels blijkt uit de literatuur, dat mogelijkerwijs een andere vogel de oorzaak kan zijn voor de teruggang in het voorkomen van de Ransuil. Misschien is namelijk de Havik een aanwijsbare oorzaak van deze vermindering. Het blijkt dat de Havik niet alleen oude, maar ook vooral jonge ransuilen 'pakt'. De Havik jaagt tot het bijna donker is; juist de periode waarin de Ransuil luidruchtig wordt. (citaat: "SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002" et al). Het komende jaar zal het in ieder geval tot een uitspraak komen. Toch één broedgeval. In de Mariënwaard zat één paartje bosuil met drie jongen. De jongen zijn geringd op 24 april 2002.

Torenvalk
Door tijdgebrek is er dit jaar weinig van gekomen om het nestkastenbestand uit te breiden tot een acceptabel niveau. Dit heeft direct gevolg gehad voor het broedresultaat binnen het werkgebied. Er zijn geen broedresultaten van de Torenvalk bekend geworden.

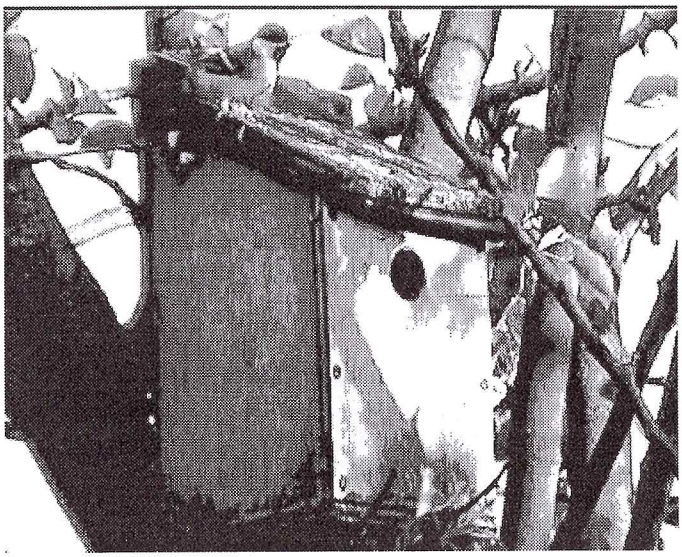

Koolmees op nestkastje, foto; Cees de Groot

2003
Er is dus veel te doen in het nieuwe jaar. Leden die zich in willen zetten voor het behoud van een (vogel)soort en tevens graag in het voorjaar tot de zomer in de natuur actief willen zijn en/of enkele zaterdagen bezig willen zijn met het onderhoud van de nestkasten buiten het broedseizoen kunnen contact opnemen met de coördinator van deze werkgroep.
Voor u betekent het er even op uit in de directe omgeving van Culemborg. Even onthaasten en veel meekrijgen van de natuur. Voor de NVWC betekent dit een paar handen erbij die mee helpen de vogels in ons Culemborgse werkgebied een optimale kans te gunnen.

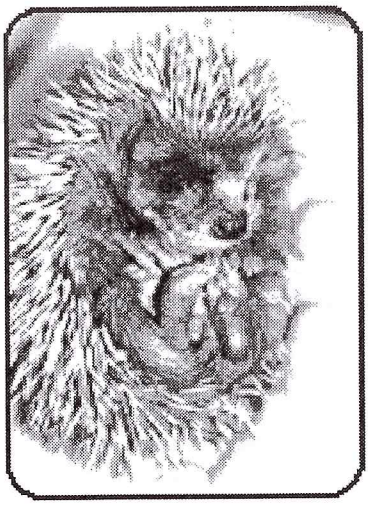

Wachten tot 300 gram en dan terug de natuur in, foto Cees de Groot

Werkgroep Wintervoerdering Vogels

Door Ruud Post

De winter van 2001/2002 stelde weinig voor; met gemiddeld 4,8 graden (tegen 3,3 normaal) was het opnieuw zeer zacht. De nieuwe winter is veelbelovender begonnen, met een koude decembermaand en een aantal schaatsdagen. De Bilt berekende over de laatste maand een gemiddelde van 2,9 graden tegen 4,0 normaal. In het noorden was december met 0,9 graden (Eelde) nog kouder. In totaal telde 2002 hier 41 vorstdagen (tegen 58 normaal) en vier dagen waarop het de hele dag bleef vriezen, alle in december. Dat is de helft van het normale aantal ijsdagen. Werd er in 2001 gesproken over het zachte winterweer, Het jaar 2002 was wereldwijd het op één na warmste jaar sinds het begin van temperatuurmetingen vanaf 1860.

Wintervoedering
Ook in 2002 heeft de werkgroep niet verder in actie hoeven te komen.

Vogelopvang
Met het bericht van het sluiten van het dierenasiel 't Klaphek, heeft de werkgroep met de gemeente een serieus probleem. De dierenambulance, die alles in het werk stelt om de gewonde dieren op een verantwoorde wijze naar deze opvang te vervoeren, heeft nu geen back-up meer. Tijdelijk heeft de dierenambulance opvang gevonden in het centrum van Utrecht, om de eventuele noodlijdende dieren daarheen te kunnen brengen. Of dit een permanente oplossing is, zal de toekomst uit moeten wijzen.
Het jaar 2002 is voor de werkgroep een relatief rustig jaar geweest. Feitelijk is het zo dat, zolang een winter niet echt door wil zetten tot een strenge winter, de werkgroep voornamelijk de bewoners van Culemborg georganiseerde hulp zal aanbieden in de vorm van vogelopvang. Wij weten dat het wordt gewaardeerd.
De meeste opgevangen dieren in 2002 betrof (jonge) Merels. Ondanks eerder geplaatste artikelen in een huis-aan-huis-krant was het niet te voorkomen dat veel jonge merels toch als hulpbehoevend werd gezien. Vele jongen zijn ten onrechte aangeboden. Gelukkig weten wij inmiddels via de literatuur dat de Merel broedvogel nummer één is van Nederland. Deze voormalige bosbewoner kan zich dus goed handhaven tussen al die gemene katten.

Ook dit jaar wil ik, mede namens de leden van de werkgroep, Tiny, Vincent en Anouk Post hartelijk bedanken voor het opvangen en verzorgen van de beesten tijdens mijn afwezigheid door andere maatschappelijke verplichtingen.

Namens beide werkgroepen

Ruud Post
Coördinator
Tel: 0345 - 530135

Lezingen, exursies en kampen

Door Leo van der Kooij

Jaarverslag Lezingen, excursies en kampen 2002

Lezingen:
In 2002 waren zes lezingen gepland. Het betrof de volgende:

- Vrijdag 18 januari: "Over de veelzijdige natuur van Zuidelijk Afrika"door de heer Opperman uit Bergschenhoek.
- Vrijdag 15 februari: "Amfibieën in het rivierengebied" door de heer G.Smit uit Culemborg.
- Vrijdag 15 maart: "Natuur in Flevoland"door de heer H. Tromp uit Nieuwegein.
- Vrijdag 19 april: "Vogels ringen"door de heer D. Jonkers uit Blaricum.
- Vrijdag 18 oktober: "Vogelparadijs Gambia"door de heer G. van der Gent uit Zundert.
- Vrijdag 15 november: "Hongarije, van vlinders, bloemen en vogels" door Kars Veling en Leo van der Kooij (Natuur- en Vogelwacht Culemborg).

Tijdens de jaarvergadering van 25 maart werd een lezing gehouden door Fokke Erhart van de Stichting Ark over natuurontwikkeling in de uiterwaarden. Op vrijdag 20 september werd weer de jaarlijkse "leden voor leden" gehouden, waarbij verschillende leden van de NVWC een selectie van hun recent gemaakte dia's aan elkaar en andere belangstellenden vertoonden.
Alle lezingen werden redelijk tot goed bezocht. Een uitzondering was de lezing van 15 februari over amfibieën. Deze lezing werd gehouden op een andere locatie, namelijk de Oranje-Nassauschool aan het Watermolenpad.
Dit omdat de Ketelvink bezet was voor een educatief project over energie. Of het nu aan het onderwerp of deze locatie lag weten wij niet, maar er kwam helaas maar een handjevol belangstellenden opdagen.

Excursies
Er werden vijftien excursies geprogrammeerd waarvan er twee geen doorgang vonden (zie hieronder). Er waren vier vogelexcursies, te weten twee avondexcursies (Rietveldseweg en Zouwe) en twee hele dagexcursies respectievelijk naar de Sallandse Heuvelrug en de Zeeuwse- en Zuid-Hollandse eilanden.

Van de elf plantenexcursies gingen er twee niet door wegens te geringe belangstelling. Wel doorgang vonden:
- Het bezoek aan de botanische tuin Fort Hoofddijk op 13 april.
- Het bezoek aan het van Gimborn Arboretum op 2 november.
- Vijf inventarisatie-excursies naar de Baarsemwaard (alle excursies op woensdagavond).
- Twee paddenstoelenexcursies naar de Burense Put en de Plantage.

Voorts werden er in het kader van de Vlindercursus voor beginners twee excursies gehouden; op 18 mei naar de Regulieren en de Burense Put en op 13 juli naar de Amsterdamse Waterleidingduinen. Deze excursies stonden niet als zodanig in het jaarprogramma vermeld maar stonden wel open voor niet-cursisten.
Een ingelaste excursie vond dit jaar plaats op zaterdag 6 juli nl. een 'Kleine Beestjes'-wandeling in de nieuwe natuur van de Baarsemwaard o.l.v. Anette van Berkel.

Verslagen
De drie in het verslagjaar verschenen nummers van de Hak-al navlooiend, trof ik de volgende verslagen aan.
- In nummer 1 - februari 2002. Een verslag van de paddenstoelenexcursie naar Landgoed Soelen op 20 oktober 2001 door Albertine Jacobs. Een zeer uitgebreid verslag met soortenlijst.
- In nummer 2 - juni 2002. Verslag van de Korhoenderexcursie naar de Sallandse heuvelrug door Saskia Janssen.
- In nummer 3 - oktober 2002. Verslag van de vlinderexcursie naar de Amsterdamse Waterleidingduinen door Albertine Jacobs. Tevens een verslag van de vlinderexcursie naar de Burense Put en de Regulieren door Winny Verdouw.

Kampen
Tot slot nog het 'Hemelvaartskamp'. Dit kamp werd wederom een groot succes. Ruim veertig deelnemers genoten van 8 t/m 12 mei van het mooie Twentse Land. In nummer 3 van de Hak-al (oktober 2002) wordt hiervan uitgebreid verslag gedaan.

Nb. In de rubriek 'Plantenwerkgroep', onderdeel van het jaarverslag, wordt kort verslag gedaan van de activiteiten (waaronder de excursies) van deze groep.

Leo van der Kooij
0345-515450

Excursie tijdens het kamp, foto; Jaap Schots

februari-03

1 za 09:00 uur Knotwilgensnoelen
2 zo
3 ma 20:00 uur Fotowerkgroep
4 di
5 wo
6 do
7 vr 19:30 Jeugdavond
8 za
9 zo
10 ma 20:00 uur Algemene maandelijkse vergadering
11 di
12 wo
13 do
14 vr 19:30 Jeugdavond
15 za
16 zo
17 ma 20:00 Algemene jaarvergadering
18 di
19 wo
20 do
21 vr 20:00 Dia-avond "Zwerven door Frankrijk", Wim Kievit
22 za
23 zo
24 ma Kopij inlveren Hak-al & Convo (activiteiten tot 30 april)
25 di
26 wo
27 do
28 vr
29 za
30 zo
31 ma

maart-03

1 za 09:00 uur Knotwilgensnoelen
2 zo
3 ma 20:00 uur Fotowerkgroep
4 di
5 wo
6 do
7 vr 19:30 Jeugdavond
8 za 09:00 Vogelexcursie ganzen en eenden kijken
9 zo
10 ma 20:00 uur Algemene maandelijkse vergadering
11 di
12 wo
13 do
14 vr 19:30 Jeugdavond
15 za
16 zo
17 ma
18 di
19 wo
20 do
21 vr 20:00 Dia-avond "Vogels van Flevoland", André v.d. Berg
22 za
23 zo
24 ma
25 di
26 wo
27 do
28 vr 19:30 Jeugdavond
29 za 09:00 Bomenexcursie Gimborn-Arboretum
30 zo
31 ma

april-03

1 di Inleveren teksten convo (activiteiten tot 15 juni)
2 wo
3 do
4 vr 19:30 Jeugdavond
5 za
6 zo
7 ma 20:00 uur Fotowerkgroep
8 di
9 wo
10 do
11 vr 19:30 Jeugdavond
12 za
13 zo
14 ma 20:00 uur Algemene maandelijkse vergadering
15 di
16 wo 20:00 uur Avond over voorjaarspaddestoelen
17 do
18 vr 19:00 uur Zangvogelexcursie Zanput Rietveldseweg
19 za
20 zo
21 ma
22 di
23 wo
24 do
25 vr
26 za
27 zo
28 ma
29 di
30 wo
31 do